

Par kredītiestādes darbību raksturojošām pazīmēm

Latvijas Banka, veicot normatīvajos aktos noteikto emitentu uzraudzības funkciju, tajā skaitā pieņemot lēmumus par atļauju izteikt publisko piedāvājumu vai projekta reģistrāciju, ir konstatējusi, ka aizvien vairāk kredītiestādes pakalpojumu sniedzēju līdzekļu piesaistei izmanto obligāciju emisiju.

Ņemot vērā minēto, ir aktualizējies jautājums, vai minētā darbība nav uzskatāma par kredītiestādes darbību.

Latvijas Bankas mērķis ir sniegt viedokli, lai skaidri definētu un nodalītu kredītiestādes darbību no kredītiestādes pakalpojumu sniedzēju darbības.

1. Kredītiestādes definīcija

Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 1. panta otrās daļas 1. punktu likumā lietots termins "kredītiestāde" ES Regulas Nr. 575/2013¹ 4. panta 1. punkta 1. apakšpunkta izpratnē.

Atbilstoši ES Regulas Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 1(a) apakšpunktam **kredītiestāde ir uzņēmums, kas pieņem noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus no klientiem un savā vārdā piešķir kreditus.**

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2013/36/EK² 9. pantā noteikts, ka komercsabiedrībai, kas nav kredītiestāde, ir aizliegts pieņemt noguldītāju līdzekļus vai citus atmaksājamus līdzekļus. Jau minētajā direktīvas 9. pantā norādīts arī uz dalībvalsts kompetenci nacionālā normatīvā regulējuma ieviešanā, kas būtu attiecināms uz noguldītāju līdzekļu piesaistes priekšnosacījumiem.

Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 9. panta trešo daļu vienīgi Latvijas Republikā reģistrētām kredītiestādēm un ārvalstu kredītiestāžu filiālēm, kā arī citu dalībvalstu kredītiestādēm un to filiālēm, kas šajā likumā noteiktajā kārtībā

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012.

² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/36/EK par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK (Dokuments attiecas uz EEZ).

uzsākušas finanšu pakalpojumu sniegšanu Latvijas Republikas teritorijā, atļauts izsludināt noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu pieņemšanu un pieņemt tos.

Secinājumi:

- 1) kredītiestādes būtība izpaužas līdzekļu (noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu) no klientiem piesaistē un kredīta savā vārdā izsniegšanā;
- 2) noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu publisku pieņemšanu, lai savā vārdā izsniegtu kredītus, drīkst veikt tikai kredītiestāde.

2. Noguldījumu un citu atmaksājamo līdzekļu piesaiste

Kredītiestādi raksturojošie termini ir "noguldījums", "citi atmaksājамie līdzekļi" un "kredīti".

Noguldījums saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 1. panta pirmās daļas 6. punktu ir naudas līdzekļu glabāšana kredītiestādes kontā noteiktu vai nenoteiktu laiku ar vai bez procentiem.

Eiropas Banku iestāde 27.11.2014. ziņojumā³ Eiropas Komisijai norāda, ka termins "**citi atmaksājамie līdzekļi**" nav definēts, bet to var definēt tā, ka **citi atmaksājамie līdzekļi** ietver obligācijas un citus līdzvērtīgus vērtspapīrus. Eiropas Banku iestāde norāda, ka minētais atspoguļots arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2013/36/EK preambulas 14. punktā, proti, tās ir "*iestādes, kuru darbība ir pieņemt no sabiedrības atmaksājамus naudas līdzekļus vai nu kā noguldījumus, vai kā citādi, piemēram, **pastāvīgi emitējot obligācijas un citus līdzīgus vērtspapīrus, kā arī piešķirt kredītus savā vārdā***".

Arī Eiropas Kopienas Tiesa⁴ ir interpretējusi terminu "citi atmaksājамie līdzekļi", norādot, ka tas attiecas ne tikai uz finanšu instrumentiem, kam ir raksturīga atmaksas īpašība, bet arī uz tiem, uz kuriem, neskatoties uz šādas īpašības trūkumu, attiecas līgumiska vienošanās atmaksāt saņemtos līdzekļus. Eiropas Centrālā banka, turpinot minētās tiesas interpretāciju, ir norādījusi⁵, ka nav

³ Report to the European Commission on the perimeter of credit institutions established in the Member States.

⁴ Eiropas Kopienas Tiesas 11.02.1999. spriedums lietā 366/97 *Massimo Romanelli* [1999] ECR I-855.

⁵ Eiropas Centrālās bankas 26.04.2006. atzinums par priekšlikumu direktīvai par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū.

svarīgi, vai šādi līdzekļi saņemti kā noguldījums vai citā veidā, piemēram, "turpināta obligāciju emisija un citi salīdzināmi vērtspapīri".

Kredīts saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 1. panta pirmās daļas 5. punktu ir atlīdzības darījums, kurā kredītiestāde uz rakstveida līguma pamata nodod klientam naudu vai citas lietas īpašumā un kurš klientam uzliek pienākumu noteiktā laikā un kārtībā atdot kredītiestādei naudu vai citas lietas.

Līdzvērtīgs termins "aizdevuma līgums" ir definēts arī Civillikumā. Saskaņā ar Civillikuma 1934. pantu ar aizdevuma līgumu jāsaprot zināma daudzuma atvietojamu lietu nodošana īpašumā ar pienākumu atdot saņemto tādā pašā daudzumā un tādās pašas šķiras un labuma lietās.

Secinājums

Neskatoties uz to, ka termins "citu atmaksājamo līdzekļu piesaiste" nav viennozīmīgi definēts normatīvajos aktos, ar to saprotama arī obligāciju vai citu parāda vērtspapīru emisija.

3. Publiska atmaksājamo līdzekļu piesaiste

Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 9. panta trešo daļu tikai kredītiestāde ir tiesīga publiski piesaistīt noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus.

Ņemot vērā, ka tikai kredītiestādes drīkst veikt publisku atmaksājamo līdzekļu piesaisti, lai savā vārdā izsniegtu kredītus, un obligāciju emisija arī ir uzskatāma par atmaksājamo līdzekļu piesaisti, tad šajā punktā tiks vērtēts obligāciju emisijas publiskums.

Atbilstoši Finanšu instrumentu tirgus likuma prasībām ir divi veidi, kā var tikt emitētas obligācijas:

- 1) izsakot publisko piedāvājumu;
- 2) iekļaujot obligācijas tirdzniecībai regulētajā tirgū.

Publiskais piedāvājums

Saskaņā ar Finanšu instrumentu tirgus likuma 1. panta trešās daļas 7. punktu publiskais piedāvājums ir vērtspapīru publiskais piedāvājums Regulas Nr.

2017/1129⁶ 2. panta "d" punkta izpratnē. Atbilstoši Regulas Nr. 2017/1129 2. panta "d" punktam vērtspapīru publiskais piedāvājums ir jebkura veida un ar jebkuriem līdzekļiem izdarīts paziņojums personām, ar kuru sniedz pietiekamu informāciju par piedāvājuma noteikumiem un piedāvājamajiem vērtspapīriem, lai ļautu ieguldītājam lemt par minēto vērtspapīru iegādāšanos vai parakstīšanos uz tiem.

Atbilstoši Regulas Nr. 2017/1129 3. panta 1. punktam vērtspapīrus Eiropas Savienībā publiski piedāvā tikai pēc tam, kad ir publicēts prospekts saskaņā ar šo regulu.

Regulas Nr. 2017/1129 1. panta 4. punkts paredz izņēmuma gadījumus, kad prasība sagatavot prospektu neattiecas uz publisko piedāvājumu. Parāda vērtspapīru emisija, izmantojot Regulas Nr. 2017/1129 1. panta 4. punktā paredzētos izņēmumus, uzskatāma par privātu vērtspapīru izvietošānu (*Private placement*), jo finanšu līdzekļi netiek piesaistīti no neierobežota personu loka, bet gan no emitentam zināmiem un uzrunātiem ieguldītājiem, kuriem profesionālā pieredze finanšu sektorā ir lielāka nekā patērētājam, kā arī konkrētais ieguldījums ir nozīmīgs. Ņemot vērā minēto, Latvijas Banka uzskata, ka obligāciju emisija, ievērojot Regulas Nr. 2017/1129 1. panta 4. punkta prasības, nav uzskatāma par publisku līdzekļu piesaisti.

Obligāciju tirdzniecība regulētajā tirgū

Saskaņā ar Finanšu instrumentu tirgus likuma 1. panta pirmās daļas 9. punktu publiskā apgrozība ir darījumu slēgšana ar regulētajā tirgū iekļautiem finanšu instrumentiem. Atbilstoši minētā panta pirmās daļas 6. punktam regulētais tirgus ir daudzpusēja sistēma, kuru organizē vai pārvalda regulētā tirgus organizētājs un kurā atbilstoši daudzpusējas sistēmas noteikumiem, ievērojot līdzvērtīgus nosacījumus, apvieno vairāku trešo personu pirkšanas un pārdošanas intereses attiecībā uz finanšu instrumentiem vai veicina šādu interešu apvienošanu tā, ka rezultātā tiek noslēgts darījums attiecībā uz finanšu instrumentiem, kurus atļauts tirgot saskaņā ar daudzpusējas sistēmas noteikumiem, un kurai ir atļauts darboties, un kura pastāvīgi darbojas saskaņā ar šā likuma D sadaļas I nodaļu.

Atbilstoši Regulas Nr. 2017/1129 3. panta 3. punktam vērtspapīrus ir atļauts tirgot regulētā tirgū, kurš atrodas vai darbojas Eiropas Savienībā, tikai pēc tam, kad ir publicēts prospekts saskaņā ar šo regulu.

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/1129 (2017. gada 14. jūnijs) par prospektu, kurš jāpublicē, publiski piedāvājot vērtspapīrus vai atļaujot to tirdzniecību regulētā tirgū, un ar ko atceļ Direktīvu 2003/71/EK (Dokuments attiecas uz EEZ)

Neskatoties uz to, ka parāda vērtspapīru tirdzniecībai regulētajā tirgū ir publisks raksturs, ir svarīgi izvērtēt obligāciju emisijas sākotnējo izvietošanu un konstatēt emitenta vēlmi piesaistīt finanšu līdzekļus publiskā ceļā, dodot iespēju obligācijas iegādāties ikvienai personai, vai tomēr piesaistīt finanšu līdzekļus ar privātas vērtspapīru izvietošanas palīdzību. Latvijas Banka uzskata, ka tāpat ir svarīgi izvērtēt arī emitenta mērķi un nepieciešamību iekļaut obligācijas tirdzniecībai regulētajā tirgū.

Ņemot vērā minēto, Latvijas Banka uzskata, ka, lai konstatētu kredītēšanas pakalpojumu sniedzēja darbībā vienu no būtiskākajām kredītiestādes darbību raksturojošajām pazīmēm – publisku līdzekļu piesaisti – gadījumos, kad emitents sākotnēji ir veicis privātu vērtspapīru izvietošanu un tikai pēc tam vēlas iekļaut parāda vērtspapīrus tirdzniecībai regulētajā tirgū, ir nepieciešams vērtēt katru konkrēto gadījumu atsevišķi.

Secinājums

Obligāciju emisija nepārprotami tiek uzskatīta par publisku līdzekļu piesaisti, ja tā tiek veikta saskaņā ar Finanšu instrumentu tirgus likumu un Regulu Nr. 2017/1129, izsakot publisko piedāvājumu, izņemot Regulas Nr. 2017/1129 1. panta 4. punktā noteiktos gadījumus.

4. Obligāciju emisijas pastāvīgums

Vērtējot Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2013/36/EK preambulas 14. punktu, kā arī Eiropas Banku iestādes un Eiropas Centrālās bankas sniegto viedokli par kredītiestādi raksturojošajām pazīmēm, Latvijas Banka secina, ka viens no galvenajiem nosacījumiem atmaksājamo līdzekļu piesaistei, kuru ir tiesīga veikt tikai kredītiestāde, ir tās pastāvīgums, nepārtrauktība (*continuing*) un regularitāte.

Lai vērtētu pastāvīgumu, nepārtrauktību (*continuing*) un regularitāti, ir nepieciešams konstatēt obligāciju emisijas daudzumu un biežumu, piemēram, vai obligāciju emisija ir vienreizējs pasākums vai arī obligāciju emisija ir pastāvīgs finanšu līdzekļu piesaistīšanas veids.

Ņemot vērā minēto, Latvijas Banka uzskata, ka par pastāvīgu, nepārtrauktu, regulāru atmaksājamo līdzekļu piesaisti uzskatāma personas atkārtoti vai secīgi veikta obligāciju emisija.

Secinājums

Ja persona veic obligāciju emisiju vairāk nekā vienu reizi un obligāciju emisija jau kļūst par pastāvīgu finanšu līdzekļu piesaistīšanas veidu, tad uzskatāms, ka atmaksājamo līdzekļu piesaiste notiek pastāvīgi, nepārtraukti un regulāri.

5. Kredītu piešķiršana savā vārdā

Analizējot kredītiestādes definīciju, jau tika noskaidrots, ka viena no kredītiestādi raksturojošām pazīmēm ir kredītu izsniegšana savā vārdā. Šī pazīme tomēr nav vērtējama atrauti no kredītiestādes tiesībām pieņemt noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus, jo kredītu izsniegšana pati par sevi vēl personas komercdarbību nepadara par kredītiestādes darbību.

Kredītiestādes darbību raksturo tas, ka, pieņemot noguldījumus vai citus atmaksājamus līdzekļus, kredītiestāde iegūst finanšu līdzekļus, kurus tā pēc tam izmanto, lai izsniegtu klientiem kredītus savā vārdā.

Secinājums

Komercdarbība, izsniedzot kredītus, uzskatāma par kredītiestādes darbību, ja kredīti klientiem tiek izsniegti no finanšu līdzekļiem, kuri pieņemti kā noguldījumi vai citi atmaksājami līdzekļi.

6. Igaunijas un Lietuvas nostāja šajā jautājumā

Lai nodrošinātu vienādu pieeju Baltijas valstu ietvaros, Latvijas Banka ir iepazinusies arī ar Igaunijas un Lietuvas nostāju šajā jautājumā.

6.1. Igaunijas nostāja

Igaunijas uzraudzības iestāde (*The Financial Supervision Authority*) 23.09.2014. ir publicējusi savā mājaslapā paziņojumu, norādot, ka tikai kredītiestādēm ir tiesības piesaistīt no klientiem noguldījumus vai citus atmaksājamus līdzekļus.

Igaunijas uzraudzības iestāde minētajā paziņojumā, ņemot vērā ES Regulas Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 1. apakšpunktā noteikto kredītiestādes definīciju, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2013/36/EK 9. panta prasību, kura ieviesta Igaunijas Republikas Kredītiestāžu likuma 4. panta pirmajā daļā, ir

norādījusi, ka vērtspapīru piedāvāšana, lai iegūtos līdzekļus izmantotu kredītu izsniegšanai, arī var tikt uzskatīta par kredītiestādes darbību.

6.2. Lietuvas nostāja

Lietuvas uzraudzības iestāde (*The Bank of Lithuania*) ir sniegusi Latvijas Bankai savu viedokli, ka noguldījumi vai citi atmaksājami līdzekļi būtu jāsaprot kā visi saņemtie naudas līdzekļi, ja tiek paredzēta to atmaksa. Tādēļ obligāciju emisija ir jāuzskata par noguldījumu vai citu atmaksājamo līdzekļu piesaisti un patērētāju kreditētājs, kurš izsniedz kredītu savā vārdā un emitē obligācijas, pēc Lietuvas uzraudzības iestādes viedokļa, ir uzskatāms par kredītiestādi.

Secinājumi

Ņemot vērā minēto, Latvijas Banka uzskata, ka kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju darbība uzskatāma par kredītiestādes darbību, ja tiek izpildīti abi turpmāk minētie nosacījumi:

- 1) persona publiski* piesaista finanšu līdzekļus ar obligāciju** emisijas palīdzību. Obligāciju emisija tiek veikta atkārtoti vai secīgi, t.i., vairāk nekā vienu reizi, kas liecina par obligāciju emisiju jau kā par pastāvīgu finanšu līdzekļu publiskas piesaistīšanas veidu;
- 2) persona savā vārdā izsniedz kredītus.

Ja kreditēšanas pakalpojumu sniedzējs būs veicis privāto obligāciju** izvietošanu un vēlēšies reģistrēt prospektu, lai iekļautu obligācijas tirdzniecībai regulētajā tirgū, Latvijas Banka, lai izvērtētu, vai kreditēšanas pakalpojumu sniedzēja darbība nav uzskatāma par kredītiestādes darbību, ņems vērā vismaz šādus kritērijus:

- 1) obligāciju emisijas atkārtotību;
- 2) obligāciju iekļaušanas regulētajā tirgū mērķi;
- 3) obligāciju emisijas nozīmi kreditēšanas pakalpojumu sniedzēja darbības nodrošināšanai.
- 4) u.c. kritērijus.

* Līdzekļi tiek piesaistīt publiski, t.i., publiskā piedāvājuma ietvaros.

** Minētie nosacījumi attiecas arī uz citu parāda vērtspapīru emitēšanu.